

Tala sum ikki verður hildin á ársaðalfundi í Fiskasøluni

Óli Jacobsen, formaður í Føroya Fiskimannafelag, hevur skrivað hesa tíðargrein til «Okkara millum».

Í seinasta nummarinum av blaðnum sum Føroya Fiskasøla gevur út hevur Óli Jacobsen, formaður í Føroya Fiskasølu skrivað áhugaverða grein, sum vit loyva okkum at endurprenta.

So merkiligt tað ljóðar, er Føroya Fiskimannafelag ein av teimum mongu limunum í Føroya Fiskasølu. Hvussu hetta ber til, veit eg ikki, men hetta stavar helst frá tíðini, tá Fiskasølan varð stovnað. Tá var formaður Fiskimannafelagsins enn tá nevndarlimur í Fiskasøluni, men helst hava fiskasølumenn hildið hetta vera nóg so stuttligt, tí eftir fáum árum var eingin, sum umboðaði fiskimenn í Fiskasølu-nevndini.

Men Fiskimannafelagið stendur so við einum lutapeningi upp á kr. 100, sum gevur ein árligan rentuáðgöða upp á 16 kr. Fyri hesa upphædd hava vit rætt til at koma á ársaðalfund. Á ársaðalfundi eiga vit 1/30 atkvøðu, og eru 50 fultgaldandi limir á fundinum, merkir hetta aftur, at vit eiga eina atkvøðu av 1.500.

Hetta ger sjálvsagt hvørki frá ella til, men hinvegin eru vit í teirri støðu, at ein munandi partur av teimum, sum gjalda inntøkur hjá Fiskasøluni, í veruleikanum als ikki hava atkvøðurætt. Rakstrargjaldið, sum er 1-3 prosent av avrokningarvirðinum, er jú ein felagsfrádráttur. Hjá skipum, sum selja beinleiðis gjøgnum Fiskasøluna er hetta ein beinleiðis frádráttur í avrokningini, og hjá feskfiskaskipum er rakstrargjaldið innroknað í sjálfan prís. Hetta merkir, at fiskimenn, útróðarmenn og yvirmenn gjalda eina 40 prosent av inntøkunum hjá Fiskasøluni t.v.s. tó ikki av alifiski, meðan teir hava atkvøðurætt sum svarar til minni enn 1 promilli.

Eg havi onkuntíð verið á aðalfundi í Fiskasøluni. Her fæst altíð okkurt at vita, so tíðin er als ikki burturpilt. Tó hevur ein verið varðugur við, at í samband við ársfrágreiðingina um virki Fiskasøllunnar, er nærsum onki orðaskifti. Og tað kemur als ikki fyrri, at menn fara at tjakast um, hvørvitt júst verandi fiskasøluskipan er tann rætta, ella um okkurt kundi verið øðrvísi. Tað er ikki bert hjá fiskimonnum, at nakað eitur lugarstos. So mikið hevur ein verið saman við fiskasølumonnum, at tøgini á aðalfundi er ikki rættuliga í samsvar við tosið aðrastaðni.

Ein kann eisini spyrja seg sjálfan, nær tað orðaskiftið hevur funnið stað, sum hevur myndað Fiskasøluna til júst tað, hon er. Spyrjast kann, um skipanin er komin úr neðra frá sjálfum limunum, ella hon er komin úr erva frá leiðsluni.

Sum formaður í Fiskimannafelagnum er tað sjálvsagt nærliggjandi eisini

at hugsa um fiskasølumál og at hava ein meting um hesi kundu verið øðrvísi, og annars at koma við hugskotum, sum kanska kundu verið grundarlag fyrri orðaskifti um hetta mál. Hevði eg verið aktivur limur í Fiskasøluni, hevði eg longu nú fyrireikað meg til komandi ársaðalfund og hevði hildið fylgjandi røðu:

Harra fundarstjóri

Tá Fiskasølan á sinni varð sett á stovn, var hon bert ein lítill felagsskapur, sum stórt sæð bert hevði til uppgávu at selja saltfisk og klippfisk.

Síðan tá hevur Fiskasølan vaksið seg til ein «stat í statinum», sum hevur um hendi nógvan tann størsta partin av okkara útflutningi. Tískil er tað ikki so lægt, um virksemd hjá Fiskasøluni hevur almennt áhuga. Tað er ikki bert livsgrundarlagið hjá fiskimonnum, sum hongur í, hvussu virksemd hjá Fiskasøluni eydnast, men hetta er sanniliga avgerandi fyrri alt okkara samfelag.

Tað vil altíð vera ein standandi spurningur, um Fiskasølan selur nóg væl. Svárið her avhøngur av, hvør tað er, sum svarar. Fiskasølan sigur sjálf, at hon fær minst sama prís, sum aðrir, eisini úttanlands, fyrri tær ymsku framleiðslurnar.

Hinvegin kann samfelagið vísa á, at tað restar rættuliga fitt í at fáa so mikið høgan prís, at vinnan kann bera seg. Tí er neyðugt við «studningi», og vit vita, at tað verða latnar uml. 250 mill. kr. í studningi úr landskassanum til fiskivinnuna, og tann størsti parturin av hesum fer at stuðla framleiðslu, sum verður útflutt av Fiskasøluni. Men hóast hetta sigst bert feskfiskaflostin at hava eitt hall upp á 100 mill. kr. árliga, samstundis sum inntøkurnar hjá fiskimonnum eru alt ov lágar. Hetta merkir, at fyrri at fáa javnvág í sjálfan skiparakturin, og samstundis at fáa inntøkur fiskimanna upp á eina rímliga upphædd, restar uml. kr. 1.50 pr. kg. ráfisk, og svarar hetta til uml. 150-180 mill. kr. Skulu vit afturat hesum sleppa undan studningi, resta kr. 2,- pr. kg. ráfisk afturat. Hetta merkir, at tann dag flakavirkini kunnu gjalda kr. 3,50 pr. kg. afturat verandi avrokningarprís, kunnu vit siga, at Fiskasølan selur nóg væl.

So einfalt er tað tó ikki. Tí tað er «bert» søluna av fiskinum, sum Fiska-

sølan hevur ábyrgd av. Spurningurin er í eins stóran mun, um virkini fáa nóg mikið burtur úr. Í teirri víðari víðgerðini verður Fiskasølan og virkini sett sum ein eind, har tað eru felags royndir hjá hesi eind, sum eru avgerandi fyrri, hvat ið kemur burtur úr.

Sammeting við Danmark

Her eiga vit at sammeta okkum við aðrar, sum veida sama fisk, og sum stórt sæð framleiða somu vøru. Her kann ikki sleppast undan at sammeta við Danmark. Á fiskivinnuteninginum í 1986 greiddi eg frá eini vitjan, sum ráfiskanevndin hevði havt á einum donskum saltfiskavirki. Tað visti seg, at hetta virki eftir bert 30 árum var komið longur við saltfiskaframleiðslu, enn vit føroyingar vóru komnir eftir meira enn 100 árum.

Hetta virki hevur eitt «supermark» fyrri saltfisk, har keyparar kunnu fáa júst ta vøru, sum teir ynskja sær. Sum dømi varð nevnt, at summir keyparar vilja gjalda meira fyrri fisk við ljósum royggi, og aðrir vilja gjalda meira fyrri myrkt royggi.

Eisini fáa teir pening burtur úr kjálkum og lippum, og tann vánaliga saltfiskin turka teir til góðan klippfisk.

Tað var tí gleðiligt nú ein dagin at frætta, at ætlanin er at byrja upp á hendan tætt við turking her í Føroyum.

Men úrslitið hjá danska saltfiskavirkinum var, at teir kundu gjalda meira fyrri fiskin, samstundis sum teirra fyrirtøka avgjørt ikki var í kreppu.

Sjálvur navi eg í 1987 vitjað eitt annað danskt virki. Hetta virkið virkað fyrst og fremst tosk, men eisini nakað av øðrum fiskasløgum, sum t.d. alpsa, og meginparturin av framleiðsluni fer í blokk.

Hetta merkir, at her er talan um eitt virki, sum bæði hvat rávøru og framleiðslu víðvikir, minnir nógva um eitt føroyskt virki. Hetta virkið rindar umleið 9 kr./kg fyrri tosk og uml. 6 kr./kg fyrri upsar. Í skrivandi stund gjalda føroysk flakavirki kr. 5,62 fyrri tosk til frystingar og kr. 3,22 fyrri upsar. Tað er skjótt at rokna seg fram til, at her er ein munur upp á fleiri krónur pr. kg, og hesin munur minnir rættuliga nógva um tann mun, sum manglar hjá okkum, um vit skulu hava eina feskfiskavinnu, sum kann bera seg uttan studning.

Og formaðurin í reiðarafelagnum hevur jú eisini víst á, at vit saktans kunnu greiða «studningsspurningin» við at landa úttanlanda.

Hvar er munurin?

Hóast vit ikki gera eftir uppskriftini hjá Reiðarafelagnum, er tað ein nærliggjandi spurningur, hvussu tað yvirhøvur kann bera til, at ein so stórir prismunir kann vera í hesum londum fyrri sama fisk til somu framleiðslu og til sama marknað. Tað kunnu vera triggjar frágreiðingar: søluvið, virkisliðið ella lokal donsk víðurskifti. Taka vit hetta seinasta, so skal eisini sigast, at við sammetingini mugu vit eisini hava fylgjandi víðurskifti í huga:

1. Í Danmark verður heilt alment roknað við yvirvekt, sum er 5 prosent. Hetta merkir, at prisurin í veruleikanum er 45 oy./kg lægri fyrri tosk og 30 oy./kg lægri fyrri upsar.
2. Meðan føroysk skip fáa «fria» landing og is, mugu skipini sjálvi gjalda hetta í Danmark, og svarar hetta til uml. 15 oy./kg.
3. Donsk virki gjalda minni fyrri ravmagn, og merkir hetta, at eitt danskt flakavirki sparir ein part av teimum uml. 20 oy./kg ráfisk, sum eitt føroyskt virki nýtir til ravmagn.
4. Danir hava eisini tann fyrirum, at teir sleppa av við sløgvið beinleiðis til minkafarmar, og spara teir dýra innfrysting og flutningsútreiðslur, sum vit sjálvir mugu gjalda í Føroyum.
5. Arbeidslønin er nokulunda tann sama í báðum londum, men møguleiga hava donsk virki færri útreiðslur pr. kg, tí teir ikki hava somu trupulleikar við sandmaðki, sum vit hava. Í Eystursjóvartoski er soleiðis als eingin sandmaðkur.

Men hesi víðurskifti geva bert ein part av frágreiðingini til henda stóra prismun. Tað er neyvan ivi um, at teir á sølu- og virkisøkinum eisini fáa meira burturúr. Og skulu her verða nevnd nøkur dømi, har víðurskiftini kunnu sammetast, og har danir fáa meira burturúr:

- a. Donsk virki fáa meira fyrri liðugtverona og/ella tey framleiða eina liðugtveru, sum meira fæst burtur úr.
- b. Donsk virki fáa størri úrtøku tilsamans. Tað er ikki lætt at greina hetta upp, men ið hvussu er fáa tey munandi størri úrtøku úr farsí, enn vit fáa.
- d. Donsk virki gjalda minni fyrri pakning, enn okkara gera, og farmagjaldið er eisini lægri. Eisini har